

אחרי העבודה עשרות מתושבי הקולחוז באו לראות את אורחיהם מישראל. בולט במיוחד מטפרס הרב של בעליה האופניים, כלי הרכב הזול

הרחוב הראשי של קולחוז ע"ש סטלין

בית ברחוב הראשי קולחוז ניצב בית בן קומה וחצי, בנוי מאחורי ההולכים ברחוב הראשי של העיר. כל בני הקולחוז דומים לבית זה בצורתם החיצונית, אם כי צבעיהם שונים. תנאי המגורים דחוסים מאד, אך אינם עולים על אלה הנהוגים במושבי חרש או במעברה ישראלית. לעומת זאת, רבים מכשירי הטלפון.

גם הקולחוז על שמו של סטלין, דרומית שבים, המאורגן בצורה דומה מאד למושבי שיתופי אצלנו. יושבי ראש הקולחוז קיבל את פנינו באחד ממושבי מועדוני הכפר.

★ ★ ★

הרוסי שלא השתנה
לדיית כמה מבני המקום יצאו לסיר ברפת, בחממות ובשדות-הירק של הכפר. נכנסנו לאחד הבתים ברחוב הראשי: בית של שלושה חדרים, בנוי כולו מעץ, בעל מטבח קטן וללא חדר אמבטיה. בחדר הגדול, בין רהיטים כבדים מלפני שני דורות, ניצב מכשיר טלפון. על כסא מרופד ישב אבי המשפחה, גבר זקן בן 65.

מעל לראשו, מסביב, היו תלוים איקונים וציורי קדושים. אחד המלחים הסביר לנו כי מדי יום ראשון הולך הוקן לכנסייה, במרחק שלושה קילומטרים מהכפר. הוא שיך לדרך הישן, הסביר, והוא ממשיך את מסורת-החיים של העם הרוסי מימים ימימה — מסורתו של עם שלא השתנה ולא ישתנה לעולם.

בפנים המועדון הכינו בינתיים שולחנות עמוסים כל טוב. פקקים עפו מבקבוקי שמפניה כבמסיבת-פאר. תזמורת הקולחוז ניגנה לכבודנו ובחצר נמשכו הריקודים הישראליים והסובייטיים במשך שעה ארוכה. לכסוף, כשעמדנו להיכנס למכוניותינו, ניגש אלי אחד מצעירי הכפר: "תגיד לבני עמך, ביקש, כי העם הסובייטי מאחל לו חיי שלום ויצירה. תגיד להם שענייני פוליטיקה יכולים ליצור איבה ומתיחות — אבל אם העם רוצה בבידוד ובשלום, סופו של רצון העם לצלח. גם אצלנו, וגם אצלכם." ובגאווה ענד על חזהו סמל ישראלי, שאחד מחברי המשלחת נתן לו.

נשים על תלמידים, אם תלמיד מתגלה כי עצלן, או מתחצף או בלתי-אחראי, הוא זק-רא לבירור במסגרת אירגון תלמידי הכיתה שלו. אם נתפס בשעת עישון, למשל, קורא המנהל להוריו ונוזף בו נזיפה חמורה מאד. אם בכל זאת אין הוא מראה כל נטיה להשתפר וללמוד ברצינות, שולחים אותו לעבוד במפעל, אשר בו קיימת גם אפשרות שהנער-העובד ילמד מקצוע בשעות שלאחר-העבודה. אולם בשום אופן אין מגרשים תלמיד מבית-הספר. אנחנו לא התנקמם בתלמיד הקשה, הסביר המנהל; "אנחנו מנסים לעזור לו."

תנאיו של המורה הסובייטי עולים בהרבה על אלה של חברי-למקצוע בישראל. מורה בית-ספר עממי עובד 22 שעות לשבוע, של בית-ספר תיכון 18 שעות. משכורתו של הראשון, אחרי ניכוי המסים, מגיעה ל-270-250 ל"י, ואילו זו של מורה תיכון מתחילה על 380 ל"י, מלבד תשלומים נוספים עבור תיקון מחברות ופעולות-הדרכה. במקרה זה מגיעה משכורתו עד 600 ל"י לחודש. באולם ההרצאות וההצגות, בקומה העליונה, מצביע אחד המורים על שורה ארוכה של מכתבים, בעשרות שפות. אלה נשלחו לבית-הספר התיכון מספר אחד של מוסקבה על-ידי בתי-הספר התיכונים מספר אחד של עשרות ערים גדולות ועולם. רק מישראל לא היה מכתב. "שלחנו פעם מכתב לתל-אביב, אבל החזירו אותו ואמרנו שאין בית-ספר מספר אחת. אולי תטפל בנידון?" סופר באמת ישלחו תלמידי בית-הספר התיכון עירוני אי מכתב לבית-הספר מספר אחד ממוסקבה, כדי שבאולם הגדול המוסך באף תוצג גם אות עבדיית? בין יתר המקומות בהם ביקרנו, היה מודחת למוסקבה. זהו כפר של אלפים תו-

והתלמידים ומוריהם התפרו לכל עבר. אך מארצות ביקשו ממנהל בית-הספר לאסוף כמה מורים ולקבל אותנו לביקור במוסד. בית-הספר שבו ביקרתי שוכן בבית חדש לגמרי, המכיר במידה רבה את מיכני בתי-הספר העירוניים החדשים בישראל. מסביב לבנין הלבן בן הקומותיים השתרעו מיגרש-מישחקים וגנים מטופחים, ואילו הבנין עצמו היה שונה לגמרי מן הסגנון המוסקבאי המקובל: ישר, בעל קווים נקיים, מודרני.

באולם-הכניסה הארוך קיבל אותנו המנהל, גבר מוצק, מקריח, לבוש חליפה אפורה שמרנית, שהציג את עצמו כאלכסנדר חאט סילייביץ'. הוא סיפר כי בית-הספר נבנה תוך ששה חודשים, כדי לשרת את ילדי שכונת-המגורים הענקית החדשה, המוקמת והולכת כפרבר המערבי של מוסקבה. "ב-חורף היה קור של 40 מעלות, אבל הפועלים המשיכו לבנות", סיפר, כי כפי שהסביר, קבעה ממשלת ברית-המועצות עדיפות לבניית בתי-הספר ולכל הנוגע לחינוך. במוסקבה קיימים 638 בתי-ספר תיכונים, המוזהים על-ידי מספרים בלבד. בית-הספר אשר בו ביקרתי נשא את המספר אחד, למרות שזה עתה נבנה. בימי מלחמת העולם הופקעו בתי-הספר רבים במוסקבה לצרכי מוסדות חינוכיים. ביניהם היה בית הספר מספר אחד. המספר שמר, עד אשר נבנה עתה בית-הספר מחדש והמספר הוענק לו. עתה לומדים בו 1500 תלמידים, בשתי משמרות. הסביר המנהל: "בדרך כלל לומדים בבית-ספר כזה 800 תלמידים, במשמרת אחת. אבל אנחנו נמצאים ברובע של שני כוונים חדשים ועד שנמקם לבנות בתי-הספר נוספים, נצטרך לסבול מצפיפות בכתות". מספר התלמידים הממוצע לכתה: 40. שיטת-החינוך הסובייטית אינה מטילה ער-

המשך מעצרו של החשוד חיוני להשלמת החקירה. אם תמאן המשטרה להביא את העצור לבית-משפט בתום 24 השעות, יכר המשפט העליון, לדרוש צד הביאס קורפוס (הבא את הגוף), המחייב את המשטרה להביא את החשוד לבית-משפט. בתקופת מעצרו יכול החשוד לסרב לדבר, ולדרוש את נוכחות עורך-דינו. בבית-המועצות שונה תהליך זה מיסודו. המשטרה רשאית לעצור אדם בכל עת ולהחזיק אותו לחקירה במשך 30 יום, ללא כל אישור מבית-המשפט. במשך מעצרו, מנותק החשוד מכל מגע עם קרוביו או עם פרקליטו. הוא יכול אמנם לסרב לדבר, אולם הדבר רק יאריך את תקופת מעצרו. אם החקירה לא נסתיימה אחרי 30 יום, רק אז חייבת המשטרה לננות לבית-המשפט ולבקש את הארכת המעצר. בדרך כלל, מאריך השופט את המעצר 30 יום נוספים. רק אחרי שנסתיימה החקירה, מספקת המדינה עורך-דין לנאשם. אם אינו רוצה את עורך-דין שנקבע להגנתו, רשאי הנאשם לשכור עורך-דין על חשבונו הפרטי. עם גמר החקירה, יכול הנאשם לקבש שיחורר-בערבות, עד בירור הנאשם. אבל זה עניין פורמלי בלבד, הסביר השופט גוסקוב בגילוי-לב: "עוד לא קרה מקרה שנאשם יחכה למשפט. להיפך, אנחנו המינים לעבודה."

הודיתי לשופט ולמתרגם ויצאתי לרחוב. הדלקתי סיגריה ובהיסח-הדעת השלכתי את הגפרור השרוף על המדרכה, כאילו הייתי בתל-אביב. ואו, מאליהם, עלו לנגד עיני רוחי סעפיה-העונש הצפויים לחוליגאן. העפתי מבט חטוף סביבי, מאחורי ניצב שוטר במדי הלבינים, ועול מגפים שחורים אימתניים. ראיתי את עצמי שוב בפני השופט — הפעם כנאשם. התכופתי להרים את הגפתי, תוך מילמול-הרטה כלפי השוטר. אך שומר החוק רק חיך בהבנה. גיציבו, אין דבר, הרגיע אותי בחיבנות. גוסט, אורח.

★ ★ ★ מדברים עם הרב

חיבות זו היא הקו הבולט ביותר באופיו של הרוסי. כאשר יצאתי לראשונה לרחובות מוסקבה נשאתי בכיסי שיחון רוסי-אנגלי. בעזרתו הייתי יכול לומר ברוסית דברי-חוכמה כמו "מתי יערך הביקור הבא למוזיאון ההיסטורי?" או "התנן מורת הסימפוזיית תנגן עתה קונצרטו לי רובינשטיין". בעזרת אותו ספרון הייתי גם יכול לנהל שיחה משפחתית-אינטימית כמו "האם אתה/את שווי/נשואה?" או "פגשתי את אמך לפני שנתיים במוסקבה". אבל, בכל זאת, עם כל הכבוד הראוי לספרון, לא הייתי בטוח שאוכל להתחדר בין דוברי-הרוסית. חששתי לשוא. הרוסים התעלמו לחלוטין ממכשול השפה, נתנו לי להרגיש כמו בבית. "אנחנו מדברים עם הרב", הסביר לי אחד מהם בתנועות-ידיים. ואיזה לב — רחב, טוב, פתוח.

בעיר היו אנשים עוצרים אותי, מגישים לי זרי פרחים ומזכרות קטנות. לא פעם התקעש רוסי זר לחלוטין להומין אותי למסעדה, שם כיבד אותי במשקה או במנה דגים. פעם אחת התעככתי בחצר קטנה, בין הבניינים האדירים של מרכז מוסקבה. בתוך החצר עבד רוסי זקן בחטיבת עצי-דליקה לחורף. עמדתו והתבוננותו בעבודתו. הוא הרים את ראשו, חיך בידדות וקרא משהו לעבר הצריף הופיע שעמד בחצר. מן הצריף הופיעה זקנה רחבת-מידות וחייכנית, ראשה מכוסה במשפחת צבעוניות — טיפוס של הסבתא הרוסית של סולסטוי, ציכובי שלום עליכם. החוטב הניח את גרדו וזו ואמר משהו לאשתו. היא נעלמה בחזרה אל תוך הצריף, וכעבור כמה דקות הופיעה כשמגש גדול בידיה. היא כיבדה אותי בלחם עם ריבה, כוס תה ותפוחי גדול. הזקן הראה לי כיצד לגזור את העצים לחתיכות שחת-גודל, הופתע מאד לשמוע כי אצלנו אין חוטבים עצים להסקה ביערות. בינתיים הופיע גער בן שבע. הוא התבונן בי בלי בושה, רץ לצריף והופיע שוב בריצה, הושיט לי את ידו: על כפה היה מונח סמל מוזהב של מוסקבה. אחרי-כך הוציא מפחית-יד ולימדני שיר-ילדים רוסי.

★ ★ ★ בית-ספר מספר 1

יכן מקבלים את חינוכם ילדים כמו נכדו של חוטב-העצים? הזקן השיב על כך בעצמו: "אווה, כאן תדאגו יש מספיק גני-ילדים ובתי-ספר. כאן דואגים לילדים". ניצלתי את הזדמנות הראשונה לבקר בבית-ספר סובייטי. אמנם, לא היה הזמן אי-דיאל, כי הייתה זו תקופת החופש הגדול